

Dolores Oštrić
povjesničarka umjetnosti
konzervatorica – viša savjetnica u
Konzervatorskom odjelu u Rijeci

Frankopanske utvrde na Kvarneru

mentor: dr. sc. Pavuša Vežić, red. prof.
u miru

Disertacija je obranjena 21. listopada
2020. na Sveučilištu u Zadru, pred
povjerenstvom:

dr. sc. Marijan Bradanović, red. prof.
(predsjednik)
dr. sc. Pavuša Vežić, red. prof. u miru
dr. sc. Emil Hilje, red. prof.

SAŽETAK

Doktorskim radom obrađen je korpus fortifikacijskoga graditeljstva Krčkih knezova Frankopana na Kvarneru, odnosno povijesno-graditeljski razvoj dvanaest kaštela koji su tvorili vojno-obrambeni, ali istodobno gospodarsko-administrativni sustav na otoku Krku i širem povijesno-geografskom prostoru srednjovjekovnog Vinodola. S obzirom na geopolitički smještaj vinodolskog i krčkog kneštva u razdoblju od 12. do 17. stoljeća, analiziran je fenomen kastelizacije i pretpostavljene posebnosti vojne organizacije ovog pograničnog područja.

Znanstveno-istraživački rad na kaštelima u Grobniku, Trsatu, Bakru, Hreljinu, Driveniku, Grižanama, Bribiru, Novom Vinodolskom, Ledenicama, Omišlju, gradu Krku i Gradacu metodološki povezuje rad na pisanim povijesnim izvorima, analizu katastarskih, kartografskih, grafičkih podloga te povijesnih fotografija s konzervatorskim, restauratorskim i arheološkim istraživanjima očuvane materijalne supstance. Kataloška obrada dvanaest kaštela, koji su različitog stupnja očuvanosti, istraženosti, te potkrijepljenosti historiografskim podacima, temelji se na modelu arhitektonske analize koja detaljnom

deskripcijom i mjerenjem omogućava podrobniju komparaciju utvrda, te kritičku provjeru dobivenih rezultata. Složeniji arhitektonski sklopovi dopunjeni su grafičkim prikazima stratigrafije, odnosno graditeljskih faza, te je tako omogućen lakši uvid u tipološke mijene utvrda na lenti vremena.

Istraživanjem je obuhvaćena i prostorna cjelovitost kulturnoga krajolika u kojem se odvija proces kastelizacije. Provedeno topografsko-toponimijsko istraživanje ukazuje na postojanje pomoćnog obrambenog sustava, bez kojeg frankopanska vojno-obrambena organizacija nije funkcionalna. Riječ je o integraciji u matični sustav važnijih strateških lokaliteta i utvrda, koji pripadaju starijim obrambenim sustavima.

Iz analize položaja kaštela u gradskom tkivu te urbanotvornih elemenata, na prostoru Vinodola i otoka Krka postanak i razvoj srednjovjekovnoga grada često nema ishodište u prvotnoj izgradnji kaštela. Kastelizacija, kao čin izgradnje utvrde, a ne pravno-politički fenomen, nije proces započet i okončan tijekom 13. stoljeća na Vinodolu, odnosno tijekom 12. stoljeća na otoku Krku, te nije motiviran specifičnom i nasljeđenom vojno-gospodarskom organizacijom prostora.

Cilj istraživanja bio je dopuniti dosadašnje znanstvene spoznaje o frankopanskom fortifikacijskom graditeljstvu na Kvarneru, te slijedom zaključaka povijesne i prostorno-graditeljske analize izraditi prijedlog tipološke klasifikacije s obzirom na tlocrt i topografski položaj utvrđenja, smještaj glavnog ulaza, branič-kulu, palas, kapelu i cisternu, te vrednovati vinodolski i krčki korpus u ukupnosti frankopanskog i geografski šireg fortifikacijskog nasljeđa.

Znanstveni doprinos rada jest primjena novih spoznaja u zaštiti i prezentaciji frankopanskih utvrda u kontekstu gotovo cjelovito očuvanog vojnog kulturnog krajolika. x